

Зміни до діючих ДСП № 173-96 «Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів»

До діючих ДСП № 173-96 «Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів» наказом Міністерством охорони здоров'я України № 40 від 13.01.2026 затверджені зміни, для приведення санітарних вимог у сфері планування та забудови об'єктів різнопланового призначення у відповідність до Закону України «Про систему громадського здоров'я», що офіційно вступив у дію з 01.10.2023 (Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» відповідно втратив чинність).

Насамперед, термін **«державна санітарно-епідеміологічна експертиза»** замінений на **«державні медико-санітарні нормативи та медико-санітарні правила»** (стаття 46 «Медико-санітарна регламентація» Закону України «Про систему громадського здоров'я»).

Основною вимогою державних санітарних правил є **дотримання нормативних розмірів санітарно-захисних зон (СЗЗ)** при розробці генеральних планів забудови населених пунктів із забезпеченням функціонального зонування її територій на **сельбищну** (для розміщення житлового фонду, громадських будівель і споруд, установ соціального, культурного та побутового призначення на ін.), **виробничу** (для розміщення промислових та сільськогосподарських підприємств, комунально-складських об'єктів, шляхів позаміського та приміського сполучення, об'єктів зовнішнього транспорту та ін.) та **ландшафтно-рекреаційну** територію (приміські ліси, лісопарки, лісозахисні смуги, водоймища, зони відпочинку, тощо), що сприятиме раціональному взаєморозміщенню усіх елементів населеного пункту, чим забезпечить сприятливі умови життя, праці та відпочинку людей.

В межах зазначених територій мають бути виділені зони різного функціонального призначення – житлової забудови, громадських центрів, промислові, наукові науково-виробничі, комунально-складські, зовнішнього транспорту, масового відпочинку, курортні (при наявності лікувальних ресурсів). Причому, у сельбищній зоні правила допускають розташування промислових підприємств, які не є джерелами викидів забруднюючих речовин, не створюють шуму, вібрації, електромагнітних та іонізуючих (радіаційних) випромінювань вище нормативних рівнів, не потребують обладнання під'їзних залізничних колій та інтенсивного руху автомобільного транспорту до них. У всіх інших випадках виробничі території (промислові та сільськогосподарські підприємства та інші суб'єкти господарювання, що спричиняють чи потенційно можуть спричинити шкідливий вплив на здоров'я людини у разі неможливості створити безвідходні технології) повинні бути відокремлені **санітарно-захисними зонами (СЗЗ)** до території житлової та прирівняної до неї забудови, тобто – до об'єктів

сельбищної зони (територій дитячих закладів, територій лікувальних установ, місць відпочинку та об'єктів рекреації населеного пункту, тощо). Причому санітарно-захисна зона повинна бути таким чином організована, щоб на її зовнішній межі до меж території зони сельбищної забудови концентрації забруднюючих речовин та рівні небезпечних факторів не перевищували концентрації та рівні, встановлені медико-санітарними нормативами та регламентами, а на межі курортно-рекреаційної зони (за наявності у населеному пункті) – 0,8 від значення нормативу або регламенту. За таких обставин гарантується забезпечення умов безпечного для здоров'я проживання та перебування людей на сельбищній території.

Виходячи із **санітарної класифікації** підприємств, виробництв та споруд, останні розподілені за відповідними **класами небезпеки**: 1-го, 2-го, 3-го, 4-го, та 5-го класів з нормативними розмірами санітарно-захисних зон (СЗЗ) для них відповідно 1000 метрів (в окремих випадках –1200, 1500, та 2000), 500 метрів, 300 метрів, 100 метрів та 50 метрів, а також з врахуванням характеру (за видами виробничих процесів та відповідними галузями): хімічні підприємства та виробництва; металургійні, машинобудівні та металообробні підприємства і виробництва; підприємства по видобуванню руд та нерудних копалин; виробництва будівельної промисловості; виробництва по обробці деревини; текстильні виробництва та виробництва легкої промисловості; виробництва по обробці тваринних продуктів; виробництва по обробці харчових продуктів та смакових речовин; санітарно-технічні споруди та установки комунального призначення. Для даних підприємств та виробництв нормативні СЗЗ приведені у додатку 4 до даних правил. Окремими додатками до даних санітарних правил приведені розміри СЗЗ від сільськогосподарських підприємств до житлової забудови та прирівняних до неї об'єктів (додаток 5), розміри санітарно-захисних зон для складів та овочесховищ (додаток 6), розміри санітарно-захисних зон для складів сильнодіючих отруйних речовин (додаток 7), розміри санітарно-захисних зон від складів зберігання отрутохімікатів та мінеральних добрив до житлової забудови та водоймищ (додаток 8), розміри санітарно-захисних зон для споруд зовнішнього транспорту (додаток 9), розміри санітарно-захисних зон від наземних, наземно-підземних гаражів, відкритих стоянок легкових автомобілів та станцій технічного обслуговування до житлових будинків і громадських будівель (додаток 10), розміри санітарно-захисних зон для очисних споруд господарсько-побутової каналізації (додаток 11), вимоги до водоохоронних зон водних об'єктів (додаток 12), розміри санітарно-захисних зон від системи вилучення, обробки, зберігання, знежирення та утилізації гною до тваринницьких, птахівничих приміщень та житлової забудови (додаток 14).

У новій редакції державних санітарних правил є суттєві зміни:

Санітарно-захисну зону (СЗЗ) слід встановлювати від джерел шкідливого впливу **до меж** житлової забудови та прирівняних до неї об'єктів: ділянок закладів освіти, закладів охорони здоров'я, установ та закладів соціального захисту, спортивних споруд, інших громадських будівель та споруд; територій парків, садів, скверів, інших об'єктів зеленого будівництва загального користування; ділянок оздоровчих та фізкультурно-спортивних закладів, місць відпочинку, садівницьких товариств. Причому, для об'єктів забруднення атмосферного повітря хімічними та біологічними шкідливими речовинами – **від джерел** організованих **викидів**, якими є труби, шахти та неорганізованих викидів - ліхтарі будівель, курні, паруючі та димлячі поверхні технологічних установок, **від місць розвантаження сировини** та відкритого типу складів, тощо; для об'єктів, що є джерелами фізичного впливу на навколишнє середовище (шуму, вібрації, електромагнітних та іонізуючих випромінювань та ін.) – від будівель, споруд та майданчиків від яких генеруються фізичні фактори; для ТЕЦ та котелень – від димарів та місць зберігання та підготовки палива та джерел шуму; для санітарно-технічних споруд та установок комунального призначення, а також сільськогосподарських підприємств та об'єктів – від меж розташування споруд, установок об'єктів, що є джерелами впливу (витяг з пункту 5.4 правил в новій редакції).

Згідно нової редакції (пункт 5.5 державних санітарних правил), розміри СЗЗ необхідно встановлювати відповідно до даних Правил та із підтвердженням достатності таких розмірів за Методикою розрахунку концентрацій в атмосферному повітрі шкідливих речовин, що містяться у викидах підприємств (документ ОНД-86) та/або іншими нормативними документами, що встановлюють методи або методики проведення досліджень, розрахунків, а також результатів лабораторних-інструментальних досліджень факторів середовища, що можуть спричинити шкідливий вплив на здоров'я людини. У разі не підтвердження розміну санітарно-захисної зони або неможливості її організації в конкретних умовах, необхідно приймати рішення про зміну технології виробництва, що передбачає зниження викидів шкідливих речовин в атмосферу, його перепрофілювання або припинення діяльності.

Згідно пункту 5.7, **розмір СЗЗ** для об'єктів, що проєктуються з впровадженням нових територій або реконструюються, **може бути збільшено** у разі потреби, але не більше ніж у 3 рази за певних умов. Розміри СЗЗ **можуть бути зменшені**, якщо на межі житлової забудови та прирівняних до неї об'єктів рівні параметрів середовища життєдіяльності не перевищуватимуть встановлені державними медико-санітарними нормативами рівні. Для даної категорії об'єктів згідно вимог пункту 5.8 у новій редакції документу розміри СЗЗ визначаються шляхом медико-санітарної регламентації відповідно до статті 46 Закону України

«Про систему громадського здоров'я». При проведенні медико-санітарної регламентації санітарно-захисних зон враховуються вимоги згідно додатку 23 «Умови, що впливають на визначення розмірів санітарно-захисних зон для підприємств, виробництв та інших об'єктів, що спричиняють або потенційно можуть спричинити шкідливий вплив на здоров'я людини».

Медико-санітарні регламенти щодо **встановлення розмірів СЗЗ** для нових видів виробництв, збільшення чи зменшення нормативних СЗЗ для наявних виробництв, **затверджуються** центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, тобто **наказом МОЗ України**, а умови їх застосування прописуються у додатку 24 «Змінені розміри санітарно-захисних зон та умови їх застосування». Відповідність умовам застосування зміненим розмірам СЗЗ об'єкт (суб'єкт) шкідливого впливу проводить шляхом їх оцінки на підставі «Чек-листа відповідності умовам зміненого розміру санітарно-захисної зони» за формою додатку 25 до Правил для відповідного зміненого розміру СЗЗ та відповідного його пункту з додатку 24.

Внесені суттєві зміни щодо порядку скорочення чи збільшення нормативного розміру СЗЗ та встановлення розміру СЗЗ для об'єктів з новими технологіями покладаються виключно на МОЗ України та її відповідні структури, що здійснюють медико-санітарну регламентацію, розглядають її та рекомендують до затвердження наказом МОЗ України.